

KREDĪTI

Finansējumam pieklūt būs aizvien grūtāk

Banku piemērotie kredītu nosacījumi uzņēmumiem kļūst aizvien striktāki, kas apgrūtina pieejamību aizdevumiem, un banku prognozes neliecina, ka situācija tuvākajā laikā varētu uzlaboties

Straujākais aizdevumu pieaugums gada sākumā bijis būvniecības un nekustamā īpašuma jomā, bet mazāk kredītu izsniegts ražošanai un tirdzniecībai.

Nodrošina paši

Šā gada pirmā ceturkšņa beigās banku izsniegto aizdevumu apjoms uzņēmumiem kopumā sasniedza 8,33 miljardus eiro, kas ir par 1% vairāk nekā gada sākumā, liecina Finanšu nozares asociācijas dati. No 16 bankām aizdevumu apjoms ceturkšņa laikā sarucis desmit bankām.

Kreditēšanas dinamikai ilgstoši atpaliekot no tautsaimniecības pieauguma tempa, kredītportfeļa attiecība pret IKP turpināja sarukt – 2018. gada beigās iekšzemes nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām izsniegto kredītu atlikums samazinājās līdz 40,2% no IKP (2017. gada beigās – 45,8%), liecina Latvijas Bankas dati. Tādējādi tautsaimniecības attīstību arvien vairāk nodrošināja uzņēmēju pašu līdzekļi. Tas zināmā mērā izskaidroja uzņēmumu noguldījumu atlikuma visai lēno kāpumu iepriekšējos gados, savukārt tautsaimniecības izaugsmes palēnināšanās nenoteiktāka nākotnes perspektīva pēdējā laikā stimulē nefinanšu sabiedrību uzkrājumu straujāku pieaugumu, skaidro Centrālās bankas eksperti. LB dati uzrāda, ka nozaru dalījumā pēdējo divu ceturkšņu laikā kredītportfelis būtiski audzis galvenokārt infrastruktūras, viesnīcu un nekustamā īpašuma attīstības jomā: enerģētiskā (par 11,4%), izmitināšanā un ēdināšanā (1,7 reizes), transportā (par 3,2%), kā arī nekustamā īpašuma sektorā (par 4,9%). Vienlaikus sarucis kredītiestāžu kredītportfeļa apjoms apstrādes rūpniecībā, lauksaimniecībā un tirdzniecībā, bet šajās nozarēs, kā arī būvniecībā būtiski palielinājies līzinga finansējums. Kopumā gan banku aptauja, gan ekspertu teiktais liecina, ka aizdevumi uzņēmumiem kļuvuši mazāk pieejami, taču vienlaikus aizdevumu finansēšanas izmaksas būtiski samazināja zema riska uzņēmumu pieprasījums. Pirmajā ceturksnī bijušas dažas kredītiestādes, kas ziņojušas par kredītu standartu, kā arī noteikumu un nosacījumu stingrības palielināšanu aizdevumiem. Eirozonas banku veiktās kredītēšanas apsekojums liecina, ka 2018. gada 4. ceturksnī un 2019. gada 1. ceturksnī viena no četrām aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm noteica stingrākus kredītu standartus ilgtermiņa aizdevumiem lieliem uzņēmumiem un divas paaugstināja pievienoto procentu likmi parastiem vai riskantiem aizdevumiem. Uzņēmumiem eiro izsniegto jauno aizdevumu procentu likme decembrī samazinājās līdz 2,4%, bet līdz marta beigām tā atgriezās iepriekšējā līmenī. 2018. gada ok-

tobrī likme sasniedza 2,9%, 2019. gada martā – 2,8%, bet aprīlī tā sadārdzinājās līdz 3,3%.

Dažām aug, dažām sarūk

Banku pārstāvji norāda uz portfeļu diversifikāciju, taču vērš uzmanību uz bažām par nekustamā īpašuma un būvniecības jomas potenciālo pārkaršanu, kas liek bremsēt aizdevumus šiem sektoriem.

“Runājot par nozarēm, uz kurām šobrīd bankā tiek likts īpašais akcents, varam teikt, ka pirmkārt tā ir gan komerciālo, gan dzīvojamo nekustamo īpašumu attīstīšana, kā arī jaunu viesnīcu būvniecība,” tendences apstiprina arī Rietumu Bankas Kredītu pārvaldes vadītājs Artūrs Jukšs, kurš piebilst, ka šīm nozarēm seko rūpniecība, īpaši uz eksportu vērsta tās daļa: kokapstrāde, būvmateriālu ražošana, pašlaik aktuālā biodegvielas ražošana un daži citi virzieni, arī transporta un tranzīta pakalpojumi, tostarp beramo, lejamo un ģenerālo kravu pārkraušana. Aktuāla ir arī nekustamo īpašumu objektu – gan dzīvojamo, gan komercplatību – iegādes kreditēšana, tostarp arī citās bankās iepriekš ņemto kredītu refinansēšana. Tomēr, pēc viņa domām, vienlaikus kontekstā ar augošo nekustamo īpašumu attīstīšanas tirgu vērojami vairāki faktori, kas var liecināt par iespējamu dažu tā segmentu pārkaršanu nākotnē. Tāpat banka atturīgi raugoties uz jaunu tirdzniecības platību un tipveida tirdzniecības centru attīstības projektiem, pamatojot to ar faktu, ka šis tirgus ir ļoti piesātināts. Savukārt padziļināta analīze nepieciešama viesnīcu biznesa idejām, atzīst A. Jukšs. Šis tirgus patlaban Latvijā attīstās ļoti strauji, un Rīgā vien pēdējos gados ir atvērtas daudzas jaunas viesnīcas, bet tuvākajā nākotnē to skaits vēl augs. Analizējot šādus biznesa projektus, rūpīgi jāizvērtē to konkurences priekšrocības, izstrādātāju pieredze, viesnīcas operatora profesionalitāte un motivācija, atrašanās vieta un citi faktori, skaidro A. Jukšs. *SEB bankā* jaunizsniegto aizdevumu apjoms šā gada pirmajos sešos mēnešos kopumā ir vairāk nekā 55 miljoni eiro, kas ir par 3,7% mazāk nekā pirms gada, stāsta *SEB bankas* Kredītēšanas pārvaldes vadītājs Māris Larionovs, kurš uzsver – ņemot vērā, ka iepriekšējos divos gados kredītportfelī bija vērojams būtisks pieaugums, neliels kritums šajā gadā ir tikai loģisks. Visvairāk kreditētās nozares bankā saglabājas nemainīgas, kā arī nozaru dalījumā pēc saņemta finansējuma apjoma nav vērojamas būtiskas atšķirības – visvairāk finansējums joprojām tiek izsniegts lauksaimniecībā, ražošanā, nekustamā īpašuma sektorā un tirdzniecībā.

BlueOrange kopējais kredītu portfelis un piešķirtās saistības par kredītu izsniegšanu 2018. gada beigās sasniedza 264 miljonus eiro, kas ir par 20% vairāk nekā iepriekšējā gadā, un kredīta portfeļa pieaugums turpinās arī šajā gadā – pirmajos trijos mēnešos vērojams 10% pieaugums. Īpaši aktīvi banka atbalsta ražošanas, vairumtirdzniecības, ostu termināļu un loģistikas biznesu, būvniecības sektoru, stāsta *BlueOrange Bank* valdes priekšsēdētājs Dmitrijs Latiševs. Pēdējā pusgada laikā banka izsniegusi aizdevumus Latvijas uzņēmumiem, kas pārstāv tādas ražošanas nozares kā vieglā rūpniecība, pārtikas rūpniecība, mežizstrāde, zvejniecība. Savukārt nekustamo īpašumu kreditēšanā banka atbalsta gan celtniecības projektus, gan jauno tendenci – vēsturisko māju renovēšanu.

Savukārt bankā *Citadele* šī gada 1. ceturksnī kreditētākās nozares Latvijā ir nekustamie īpašumi, ražošana un tirdzniecība, kam seko būvniecība, lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivirūpniecība, stāsta bankas *Citadele* valdes locekle Santa Purgaile. Kopumā uzņēmumiem Latvijā jaunajos kredītliedzekļos šī gada 1. ceturksnī banka piešķirusi 59,24 miljonus eiro. Salīdzinot ar pagājušā gada 1. ceturksni, *Citadelē* visstraujāk jeb sešas reizes ir pieaudzis no jauna izsniegto aizdevumu apjoms ražošanas nozarē strādājošajiem uzņēmumiem. Tāpat trīsreiz pieaudzis ir nekustamo īpašumu nozarei piešķirtais finansējums. Te gan tas vairāk saistīts ar atsevišķu apjomīgāku projektu īstenošanu viesnīcu būvniecības jomā. Finansējot ražojošos uzņēmumus, redzams, ka arvien vairāk pieaug uzņēmumu investīcijas tehnoloģijās. Turklāt ir mainījusies arī uzņēmēju pieeja – ja kādreiz viņi pirka otrreizējā tirgū no Eiropas uzņēmumiem iepriekšējās paaudzes iekārtas, tad šobrīd Latvijas uzņēmēji pērk jaunākās un tā sauktās paritēdiņas tehnoloģijas, kādu nav pat Eiropas konkurentiem, pamanījusi S. Purgaile.

Tirgus uzkarst

Runājot par nozarēm, kur kreditēšanas apjoms ir mazinājies, M. Larionovs atzīst, ka neliela piesardzība ir būvniecības sektorā, kur parādās pārkaršanas pazīmes, kā arī nekustamā īpašuma jomā. Arī S. Purgaile uzsver, ka bankas speciālisti šobrīd piesardzīgāk sāk skatīties uz nekustamo īpašumu nozari, lai nepārkarsētu tirgu un izmaksas. Vēl viena nozare, kur vērojama bremsēšanās, pēc M. Larionova novērojumiem, ir lauksaimniecība. “Lai gan lauksaimniecība ir viena no visvairāk kreditētajām nozarēm, šobrīd arī paši lauksaimnieki ir diezgan piesardzīgi, domājot par jaunām investīcijām savas saimniecības un biznesa attīstīšanā. Tas skaidrojams ar ražai nelabvēlīgiem laikapstākļiem iepriekšējos divos gados – ilgstošo sausumu un pamatīgiem nokrišņiem, kas radīja milzīgas galvassāpes lieli daļai

lauksaimnieku un lika varbūt pārdomāt sākotnējās ieceres,” norāda eksperts. Runājot par dzīvojamo telpu jomu, A. Jukšs uzsver, ka skaidri redzamas divas pretējas tendences – būvniecības pieaugums un dzīvokļu pirkšanas darījumu skaita zināma samazināšanās. Saskaņā ar ekspertu vērtējumu pēdējos trīs gados celtniecības apjoms Latvijā ir audzis visstraujāk Baltijā un palielinājies par 33%. Dzīvokļu cenas šajā laikā posmā augušas par 10%. Vienlaikus dzīvokļu pirkšanas darījumu skaits Rīgā sāk samazināties – 2018. gadā, salīdzinot ar 2017. gadu, kritums bija 3%, turklāt jauno dzīvokļu segmentā tas bija pat 10%. Šie faktori līdz ar celtniecības izdevumu pieaugumu un iedzīvotāju skaita samazināšanos valstī, mūsdiā, norāda uz pārkaršanas risku dažās jauno dzīvokļu segmenta kategorijās. Riskanti var kļūt jaunie projekti ar salīdzinoši lieliem dzīvokļiem (vidēji 70–100 m²) un cenu 2000–2500 eiro/m². Ņemot vērā piesātināto tirgu un pirkuma „vidējo čeku” 120–200 tūkstošu eiro apmērā, attīstītāji var saskarties ar pārdošanas grūtībām. Savukārt jaunie dzīvokļi pilsētas centrā par saprātīgu cenu, visdrīzāk, joprojām būs pieprasīti. Tomēr bankas eksperts neparedz tik smagu kritienu, kāds bija 2008.–2009. gadā, jo pašreizējā darba algas un tipveida dzīvokļa kvadrātmetra cenas attiecība ir apmēram 1,2 (2006.–2007. gadā tā bija 0,3–0,4). Lai nopelnītu vienu tipveida dzīvokļa kvadrātmetru, cilvēkam vidēji ir jāstrādā nedaudz ilgāk par mēnesi, bet līdz krīzei tie bija trīs mēneši. Jaunajos dzīvokļos šis koeficients ir apmēram 0,75, turklāt pēdējos četros gados, pieaugot darba algām, tas palielinās.

Nosacījumi neuzlabosies

Euro zonas banku veiktās kredītēšanas apsekojums ļauj secināt, ka nākamajos ceturkšņos nozīmīgāki var kļūt lielāki Latvijas kredītiestāžu bilances ierobežojumi un finansējuma izmaksas, stingrāks kredītiestāžu riska vērtējums un mazāka kredītiestāžu konkurence, tāpēc nākamajā pusgadā nav pamata gaidīt nefinanšu sabiedrību finansējuma nosacījumu uzlabošanu, prognozē LB eksperti.

Žanete Hāka

8,33

Tik miljardus eiro liels ir šā gada pirmā ceturkšņa beigās banku izsniegto aizdevumu apjoms uzņēmumiem.

FINANŠU NOZARES ASOCIĀCIJAS DATI